

CORELAȚIA „RĂZBOI -GEOPOLITICĂ”

Andrea, RUSNAC,

studentă, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative,
Universitatea de Stat din Moldova.

CZU: 327:355.4:911.3

E-mail: andrea.rusnac9@gmail.com

Geopolitica și războiul rămân a fi două fenomene interconectate care modelează structura relațiilor internaționale, pentru a obține o înțelegere mai aprofundată a problemelor globale contemporane, definirea conceptelor teoretice este o acțiune necesară. Aceste fenomene nu doar c

vizează discuții asupra teritoriului și a puterii, dar și a naturii conflictului. În contextul evoluției relațiilor internaționale, definirea și înțelegerea conceptului de geopolitică a fost mereu asociată cu geografia, politică și putere, demonstrând cum aceste elemente definesc strategiile statelor în contextul conflictelor globale. În cadrul cercetării noastre este important să analizăm perspectivele tradiționale, cât și cele contemporane ale geopoliticii și războiului.

Una dintre primele și cele mai clasice definiții ale geopoliticii este oferită de către Rudolf Kjellen, cunoscut ca și “părintele fondator al geopoliticii”, acesta definește geopolitica ca fiind știința care studia statul. Kjellen considera statul un organism viu care la fel ca ființa umană duce o luptă continuă pentru supraviețuire, lupta statului fiind influențată de factori precum condițiile geografice, demografice, economice și politice [1].

Această interacțiune dintre teritoriu și putere, oferă societăților prilejul de a înțelege și a de a utiliza împrejurimile în interesele și avantajele proprii pentru a obține puterea. Abordarea sa a conturat o înțelegere mai aprofundată a relației dintre geografie și politica statelor, reprezentând astfel și un punct de plecare pentru analiza și studierea geopoliticii în spațiul contemporan. Deși nu oferă o definiție exactă a conceptului de geopolitică, H. Kissinger [2], analizează conceptul prin prisma echilibrului de putere, care analizează influența factorilor geografici și controlul exercitat de marile putri asupra zonelor strategice ale globului. Interpretarea acestei definiții pune accent pe realismul politic, evidențiind competiția dintre state pentru dominație. Interesele naționale ale statelor sunt influențate de poziția geografică respectivă, de economie și de contextul istoric. Conform lui Kissinger, comportamentul statelor este modelat de factorii geografici ca teritoriu, climă, poziția, statele își maximizează avantajele și interesele naționale în funcție de acești factori, acesta oferă și un exemplu relevant în care Marea Britanie a folosit poziția sa de insulă pentru a-și crește puterea sa navală.

Conform poziției lui I. M. Glassner, geopolitica este definită ca: „știința ce studiază statul în contextul fenomenului spațial global, în încercarea de a înțelege atât

bazele puterii statului, cât și natura interacțiunilor dintre state” [3]. Această definiție subliniază faptul că geopolitica nu se limitează doar la interacțiunea regională dintre state, dar include și o dinamică globală, astfel statele își exercită puterea în spațiul global fiind influențate de factorii geografici și politici. Definiția lui Glassner oferă o abordare multidimensională, în care geopolitica este o știință dinamică într-o evoluție continuă în contextul sistemului de relații internaționale. Potrivit cercetătorului român I. Conea, în viziunea căruia geopolitica este o știință în devenire, iar obiectul ei de studiu îl reprezintă jocul politic dintre state [4]. Geopolitica reprezintă o disciplină în transformare, nu una statică, ceea ce o face adaptabilă la schimbările din mediul internațional, această capacitate o transformă într-un instrument necesar pentru înțelegerea și navigarea provocărilor lumii contemporane.

Mediul politic despre care vorbește Conea, reprezintă ecosistemul relațiilor internaționale și dinamica acestora în competiția pentru influență și resurse. Caracterul competitiv se regăsește în natura statelor, unde fiecare își urmărește propriile interese creând acest joc politic la scară globală, determinat de factori ca poziția geografică, resursele naturale și capacitatea economică. Competiția poate fi văzută prin tensiuni, conflicte armate, alianțe, până la rivalități ideologice. Acest joc politic mereu va fi influențat direct de către interacțiunea statelor cu mediul geopolitic, definiția oferită de autor scoate în evidență această interdependență în creștere dintre actor și spațiul geografic.

Alți cercetători, precum J. P. Taylor, utilizează „realismul politic dur” pentru a oferi o definiție a geopoliticii, unde acesta o vede ca pe o disciplină care trebuie să „studieze rivalitatea dintre două mari puteri”, în sensul exercitării „dominației statelor puternice asupra statelor slabe” [5]. Prin această definiție autorul aduce în prim-plan natura conflictuală a relațiilor internaționale, subliniind o viziune realistă a geopoliticii, unde puterea este elementul central. Rivalitatea este obiectul central al marilor puteri, acest fapt punând în evidență principiile realismului politic, unde statele acționează egoist doar în detrimentul propriilor lor interese și strategii. Tot prin utilizarea realismului, este evidențiat că politica globală este marcată de un joc constant de echilibru al puterii, în care ordinea internațională este menținută prin dominația statelor hegemonice asupra statelor slabe.

Pentru a defini conceptul de geopolitică, C. Flint recurge la utilizarea analizei critice care reprezintă practica statelor de a concura pentru controlul teritoriului și a resurselor [6, p.13]. Dar trebuie înțeles faptul că geopolitica reprezintă mult mai mult decât această competiție pentru teritoriu, mult mai mult decât construirea unui imperiu, geopolitica poate reprezenta atât conflictele rasiale în orașe, restricția asupra circulației femeilor, cât și diplomația asupra energiei regenerabile [6, p.16]. Această perspectivă servește pentru o înțelegere mai aprofundată a imaginii complete pe care o reprezintă geopolitica, deschizând noi direcții de analiză a modului în care aceasta se manifestă și include mult mai mult decât teritoriu. În ceea ce privește războiul, de la început s-a menționat că este interconectat cu geopolitica, iar pentru a putea înțelege această conexiune, este necesar definirea teoretică a războiului. Războiul mereu a

fost un fenomen prezent în istoria umanității, fiecare epocă istorică a fost definită de conflicte care au demonstrat defapt continuitatea fenomenului, dar și că reprezintă o componentă a naturii umane. Oamenii mereu au fost copetitivi și egoiști, iar dorința de a obține cât mai multă putere mereu a alimentat apariția conflictelor.

În gândirea lui S. Tzu, marele general chinez și strateg militar, abordează actul războiului ca fiind o componentă esențială a statului. Tzu subliniază că războiul este de o importanță vitală pentru stat, reprezentând un domeniu al vieții și al morții, conform viziunii sale războiul nu este o confruntare militară, dar un proces strategic care se câștigă prin inteligență, influență și arta de a evita conflictele inutile [7]. În timp ce ceilalți se concentrează asupra câștigării unui război prin forță, Tzu crede că un război poate fi câștigat înainte ca acesta să înceapă cu ajutorul strategiilor potrivite. Punctul său de vedere a fost studiat timp de secole, fiind o influență asupra gândirii militare și politice din întreaga lume.

În viziunea lui T. Hobbes, războiul apare ca o consecință a stării naturale a omenirii, indivizii mereu s-au lăsat conduși de instinctul de supraviețuire și de dorința pentru putere, pentru el starea de război nu înseamnă doar lupte armate, dar și o stare generală de rivalitate sau o stare “în care voința de a lupta este suficient de evidentă” [8]. Din punctul său de vedere, în lipsa unui stat puternic care să impună ordine și să protejeze drepturile individuale, oamenii ar fi condamnați la o luptă continuă pentru supraviețuire și resurse. Pentru ca omenirea să scape de starea de război permanent, ei trebuie să renunțe la libertatea lor totală și să accepte o autoritate supremă, adică statul, care va veni pentru a impune ordine. Războiul devine o condiție inevitabilă a umanității în lipsa unui guvern puternic, mai mult decât un conflict armat în lupta pentru un teritoriu.

C. V. Clausewitz [9] a examinat diverse idei și perspective asupra a ceea ce înseamnă războiul, evidențiind că acesta este o continuare a politicii doar că prin alte mijloace, un instrument prin care politicul își atinge obiectivele strategice, făcând parte dintr-o strategie mult mai vastă a statelor. Acesta încearcă să înțeleagă natura umană susținând că războiul e „un act de violență menit să constrângă adversarul să ne îndeplinească voința” [9, p.15]. Astfel războiul nu este un simplu conflict armat sau un scop în sine, dar reprezintă un mijloc prin care statele își impun voința asupra altor state sau a comunității internaționale prin mijloace violente.

Conform teoreticianul J. J. Mearsheimer [10], războiul devine inevitabil în sistemul internațional, din motivul că marile puteri sunt într-o luptă continuă pentru a obține supremația, iar acest fapt în sine inevitabil va duce la război și conflicte. În lipsa unei guvernante mondiale care să controleze statele, fiecare mare putere este nevoită să lupte pentru propria sa securitate, fapt ce duce la o cursă pentru putere. Deși mulți realiști consideră că statele în cele din urmă caută să mențină un echilibru de putere, Mearsheimer consideră ca statele mari caută să obțină hegemonia, fiind unicul mod în care acestea își pot asigura securitatea. Iar în competiția pentru putere, statele vor evita să creeze dependență unele față de altele, și să obțină poziții de putere, chiar dacă acest fapt va duce la război. Coexistând într-un sistem internațional anarhic, sta-

tele mereu vor ajunge la starea de război, deoarece fiecare stat caută să își maximizeze puterea și influența cât mai mult pentru a putea supravețui și a obține locuri de frunte.

În contextul analizei fenomenului războiului, inclusiv și a impactului acestuia asupra relațiilor internaționale merită atenție cercetările elaborate de către R. Aron [11]. Acesta evidențiază că războiul reprezintă o manifestare a relațiilor internaționale, unde statele acționează drept actori raționali, care urmăresc îndeplinirea propriilor lor interese prin diferite metode, inclusiv și prin puterea forței. Războiul este o formă a relațiilor dintre state, unde forța militară este utilizată pentru a stopa conflictele, astfel războiul fiind o parte a naturii relațiilor internaționale, acesta nu va dispărea niciodată complet. Autorul analizează atât războiul cât și pacea, iar despre pace acesta consideră că nu poate exista într-o stare absolută, dar există doar ca o stare temporară de echilibru între conflicte. Fiind contra idealismului, Aron susține că statele mereu vor continua să ducă o luptă pentru putere, securitate și resurse, iar diferențele politice mereu vor domina arena internațională în fața păcii.

Analizând cauzele războiului, K. Waltz [12] realizează trei categorii principale de analiză a războiului: natura umană, structura statului și sistemul internațional. În primul rând Waltz consideră că principala cauză a războaielor este natura umană, acestea pornesc din egoism și din incapacitatea omului de a-și controla comportamentul. Deși celelalte cauze le consideră ca fiind secundare, acestea rămân la fel de importante a fiind studiate, precum organizarea internă a statului poate determina tendințele acestuia de a se angaja la război, iar structura anarhică a sistemului internațional creează un mediu unde statele acționează în baza intereselor proprii și egoiste de a-și maximiza puterea. Waltz a subliniat faptul că în lipsa unei autorități centrale care să asigure un nivel de siguranță, statele sunt nevoite să își asigure securitatea proprie. Viziunea acestuia oferă o perspectivă valoroasă prin care nu natura umană a indivizilor sau ideologiile sunt cele care duc la conflicte, dar însuși modul în care lumea internațională este organizată.

Astfel, supunând analizei conceptelor teoretice de geopolitici și războiului, am putea menționa că studierea acestora creează un cadru conceptual folosit pentru înțelegerea modului în care actorii politici interacționează într-un sistem internațional condus de competiție, conflicte și lupte pentru putere și teritoriu. Geopolitica reprezintă un fenomen complex care prin definiția sa nu se limitează doar la imaginea unui teritoriu și controlul asupra acestuia, însă include mai multe fațete precum ideologiile politice, strategiile de putere și rivalitatea. Înțelegerea acestui concept complex poate duce la identificarea cauzelor primare ale războiului, cum ar fi competiția pentru resurse și teritorii, până la dominația statelor mai slabe. Se evidențiază faptul că geopolitica deține un rol crucial în definirea și stabilirea strategiilor statelor în joc pentru dominație și influență, astfel studierea geopoliticii a evoluat de la studiul acesteia ca o știință despre stat, până la o disciplină ce studiază rivalitatea dintre state.

Analizând războiul din perspectiva teoretică și prin prisma abordărilor diferite ale cercetătorilor, se poate observa că războiul nu reprezintă un eveniment singular, dar este suma unor factori dinamici. Războiul rămâne a fi încă de la începuturile sale

un eveniment central al relațiilor internaționale, acesta fiind explicat atât prin natura umană egoistă, cât și prin organizarea statelor. Analiza teoretică a conceptelor nu doar că demonstrează că acestea sunt interconectate, dar oferă și un cadru conceptual pentru înțelegerea și interpretarea evenimentelor din sistemul internațional.

Referințe:

1. HLIHOR, C. *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane*. București: UNAP „Carol I”, 2005. 330 p.
2. KISSINGER, H. *Diplomația*. București: All, 2010. 784 p.
3. GLASSNER, I. M. *Political Geography*. New York: John Wiley and Sons, 1996. 736 p.
4. CONEA, I. O știință nouă: Geopolitica. În: *Sociologia românească*, nr. 9-10, an II/1937, pp. 385-418.
5. TAYLOR, J. P. *Political Geography. World-Economy, Nation-State and Locality*. London: Longman Scientific and Technical, 1993. 376 p.
6. FLINT, C. *Introduction to Geopolitics*. London: Routledge, 2006. 240 p.
7. TZU, S. *Arta războiului*. București: Antet, 2010. 99 p.
8. HOBBS, T. *Leviathan*. New York: Oxford University Press, 1998. 576 p.
9. CLAUSEWITZ, C. V. *On war*. New Jersey: Princeton University Press, 1989. 732 p.
10. MEARSHEIMER, J. J. *The Tragedy of Great power Politics*. New York: W. W. Norton and Company, 2002. 576 p.
11. ARON, R. *Peace and war; a theory of international relations*. New York: Praeger, 1967. 820 p.
12. WALTZ, K. *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press, 1959. 263 p.

Recomandat

Svetlana CEBOTARI, dr. hab., prof. univ.